

Til Biørn Østring
Hilsen fra AIF Røeseid

Sunnhordland
Årbok 1995

5590 Etne
Tlf. 53 75 6370

111907

Sjølvsagt var det møtt fram ein del tilhøyrarar. Eg hugsar særleg ei lang, radmager kvinne med kroknase, samansnurpa munn og koneplagg. Ho nikka kvar gong dommaren kom med sarkasmane sine. Scena minna meg om strikkekonene som sat kring skafottet ved avrettingane i Paris under den store franske revolusjonen.

Me som hadde fått dom, vart kalla domsfangar og vart sette inn i ei brakke for seg sjølv i eit hjørne av leiren. Men denne utskiljinga varde berre 14 dagar, så gjekk me om ein annan som før. Disiplinen slappa meir og meir av - berre av og til vart det ei oppfrisking av kjeftinga og jagemetoden. Men snart vart me domfelde sende til straffarbeidsleir.

Siste stasjon for meg

Frå Knappen gjekk turen til Skulestadmo på Voss. Det vart siste stasjon for meg. Hittil hadde me ikkje hatt noko samband med heimane våre. Det gjekk som tidlegare nemnt omtrent eitt år før det vart gjeve løyve til å senda nokre liner på opne og strengt sensurerte brevkort.

På Voss vart tilhøva mykje meir humane. Me vart ikkje lenger sett på som mindreverdige menneske - maten vart betre og rikelegare - og me fekk endåtil utlevert litt skråtobakk. Men å røykja var framleis strengt forbode. Likevel varde det ikkje lenge før me tok til å vaska ut skråtobakken, tørka og reiv han opp. Noko kvast til å karva opp tobakken hadde me ikkje, og skaffety vanta me enno. Så naska me litt dopapir, rulla sigarettar og lurde oss til å røykja. Ein dag fekk eg fylgjebrev på ein pakke heimanfrå. Det var den fyrste og eineste eg fekk. Mor tenkte på meg, endå om det var sers hardt for henne også. Eg beit merke i datoen på fylgjebrevet då eg kvitterte for pakken. Det gjekk så 3 veker før eg fekk utlevert pakken! Då var den eine enden oppeten av rotter, og resten dekkja av tomelang mugg. Vakta slengde pakken inn på golvet med ein flir. Heile pakken måtte sjølvsagt gå rett i søppelkassen. Ordninga med å få tilsendt pakkar vart fylgt, men på ein noko bisarr måte!

Etter at eg hadde sete i 15 månader bak norsk piggråd, vart eg sett fri frå tvangsarbeidsleiren på Skulestadmo. Heimvegen skulle eg leggja om Leirvik hjelpefengsel på Stord og melda meg der for vaktmeister Larsen. I staden for å skriva meg ut sette han meg like godt inn i ei celle saman med ein kriminell. Her fekk eg den fyrste komlemiddagen på 15 månader. Det smaka! Men så klagja eg til fengselsbetjenten på innsetjinga, og neste føremiddag vart eg sendt opp på kontoret til Larsen. Han sa seg sers lei for mistaket, hadde ikkje lese det fylgjeskrivet eg hadde med. Me skildest i beste forståing med eit handtrykk, og eg reiste rett heim til Etne. Mor gret då eg kom.

Ein unngut på austfronten

Norske friviljuge med i regiment "Nordland"

Alt hausten 1940 tok nordmenn til å melda seg friviljug til krigsteneste på tysk side. 12. januar 1941 sende Quisling ut eit opprop der han bad nasjonalsinna nordmenn om å la seg verva: "Alle unge nordmenn, som føler ansvar for fremtiden, bør tre inn som frivillige i regimentet Nordland for skulder ved skulder med de tyske kamerater å gå åpent og aktivt inn for nyordningen i Europa og for det germanske forbund". Oppropet var gjort i forståing med den tyske riksregjeringa.

Dei norske friviljuge vart samla i Standarte (dvs. regiment) Nordland i Waffen SS, i ein serskild divisjon som fekk nemnet Wiking. Denne var skipa for "germanske" friviljuge som gjorde felles sak med det tyske folk. dvs. for skandinavar, hollendarar og flamlendarar.

Krava til opptak var strenge. Aspirantane måtte vera frå 17 til 23 år, av "arisk" rase, og fysisk og åndeleg utrusta i samsvar med vedtektene i SS. Reichsführer Himmler var sjølv til stades i Oslo då den fyrste gruppa av norske friviljuge avla eiden i Oslo 30. jan. 1941. "Vi opptar dere som kamerater og brødre i våre rekker, i rekkene til en avdeling som så lenge den har eksistert, har tenkt germansk og har vært germansk ledet", sa riksføreren i sin helsingstale.

Dei godtekne friviljuge fekk militær opplæring i Graz og Klagenfurt i Austerrike. Disiplinen var streng og treninga hard, for målet var å utdana elitesoldatar. Over 1000 norske ungdomar melde seg til regiment Nordland, men langt frå alle vart godtekne.

SS divisjon Wiking vart sett inn på sørfronten 29. juni då Hitler gjorde åtak på Sovjetsamveldet sommaren 1941. Under offensiven frå då og fram til august 1942 var divisjonen i fremste lina og nådde lengst mot søraust i Kaukasus av dei tyske styrkane. Men så vart tyskarane tvinga attende under harde kampar heile det neste året. Tilbaketrekinga for Wiking enda ved Wien i april 1945, der restane av divisjonen gjekk i oppløysing. Då krigen slutta var berre få av dei norske friviljuge frå 1941 i live. "Ingen andre nordmenn har nokon gong vore med på så harde slag med så høg tapsprosent, over så endelause strekningar", skriv major Blindheim i boka "Nordmenn under Hitlers fane".

“Den norske legion“

Større fart i vervinga av norske friviljuge til tysk krigsteneste vart det etter at Hitler den 22. juni 1941 sette i gang åtaket på Sovjetsamveldet. Ein kraftig propagandaoffensiv retta mot norsk ungdom vart gjennomført. Quisling la fram ein plan om at 30000 nordmenn skulle setjast inn i Finland til kamp mot erkefienden ”bolsjevismen” og utgjera grunnstammen i ein ny norsk hær. I slutten av juni vart så “Den norske legion” skipa etter initiativ frå Berlin og drøftingar mellom Reichskommisar Terboven og Quisling. Tiltaket hadde stor framgang, for innan utgangen av des. 1941 hadde over 1900 norske friviljuge meldt seg, og ca. 1000 av desse vart godtekne og sende til Tyskland for utdanning og trening.

Vervinga vart leia frå sentralt hald, men det var også rom for lokale initiativ utover i landet. Såleis sette den tyske kommandanten på ettersomaren 1941 inn fylgjande kunngjering i bergensavisene:

“ Nordmenn i den tyske krigsmakt

Av den norske befolkning er det ytre ønske om å kunne kjempe skulder ved skulder sammen med Tyskland for et nytt Europa, ikke bare i SS Standarte Nordland og Den norske Legion, men også i den tyske krigsmakts rekker. Der Führer og øvstbefalende for den tyske krigsmakt, Adolf Hitler, er nu gått med på dette ønske. Hermed har enhver frisk, vernedyktig nordmann adgang til å tre inn som soldat i den tyske krigsmakt. For vedkommende står det fritt å velge mellom hæren, marinen og luftvåpnet, hvis det ved lægeundersøkelse viser sig at han har de tilsvarende fysiske egenskaper. Det forutsettes en plettfri vandel og en korrekt oppførsel før og efter 9. april 1940.

De som søker, må forplikte sig for et fastsatt tidsrom. Etter å ha avtjent den tiden de har forpliktet sig til, kan de venne tilbake til sitt sivile forhold. Vedkommende beholder sitt norske statsborgerskap i tjenestetiden. “

Avisene hadde store oppslag om at den norske avdelinga skulle hjelpe Finland, liksom dei norske friviljuge i krigen mellom Sovjetsamveldet og Finland des. 1939 - mars 1940. Rett nok kom få nordmenn den gongen fram til finskefronten under Vinterkrigen før Finland laut gå til forhandlingsbordet og gjera fred med Sovjet på harde vilkår. Vervekampanjen bar som nemt god frukt, men slett ikkje så mange melde seg at Quislings planar kunne oppfyllast, omkring 1000 mann. Det vart ikkje kravd NS medlemskap eller sett andre ideologiske vilkår. Mange norske offiserar hadde skrive under på ein appell til norsk ungdom om å la seg verva og koma Finland til hjelp.

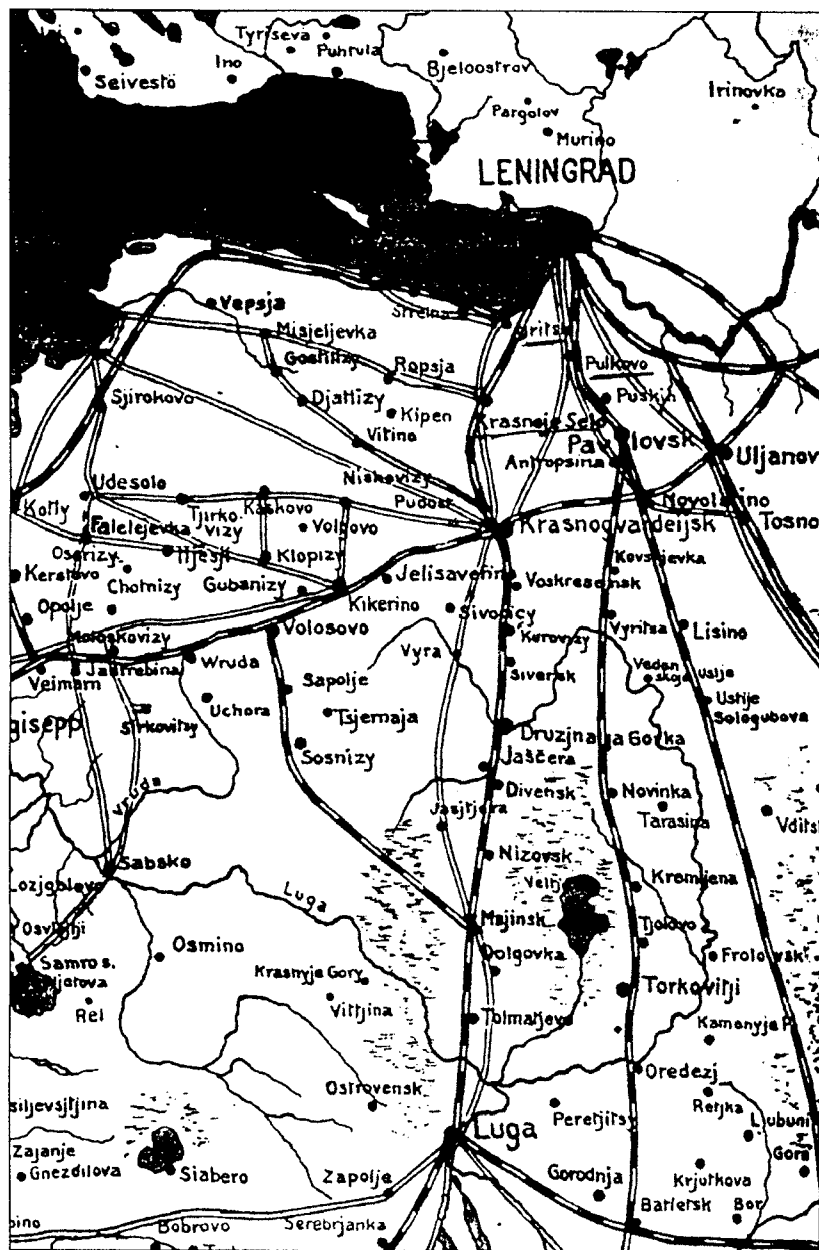
Desse omlag 1000 norske friviljuge vart samla i eit læger på Gulskogen ved Drammen og organiserte som «bataljon Viken» under norske offiserar. Det vart drive eksersis etter norsk reglement og med norsk kommandospråk. Rekruttane fekk utdelt tyske uniformer, men tyske symbol vart rivne av og norsk flagg sydd på i staden. NS-helsing vart ikkje nytta, og det skulle snakkast minst moegeleg om Quisling. Det var heller ingen tyskarar til stades i leiren. Det er såleis liten tvil om at mange friviljuge oppfatta bataljonen som ei politisk nøytral norsk avdeling, som skulle hjelpe det finske folket i deira kamp for å vinna att dei landområda som med vald og makt vart tekne i Vinterkrigen 1939-40. Før rekruttane vart sende til Tyskland, måtte dei skriva under på ein kontrakt der kvar mann forplikta seg til teneste i utlandet i 5 månader.

Militæropplæring i Tyskland

Bataljonen vart send til Fallingbostel, ein liten by på Lüneburgerheide nord for Hannover. Her skulle rekruttane utdannast og trenast til å verta tøffe frontsoldatar. No fekk dei greie på at Legionen skulle vera bunden av tyske militærløve og tyske reglement, og dei norske offiserane fekk tyske Beratar (dvs. rådgjevarar). Uniformene var også tyske, men med norsk løve på kragen i staden for SS-merket, og eit norsk flagg på uniformjakkeerna. Sidan det ikkje rådde krigstilstand mellom Noreg og Sovjetsamveldet, kunne dei norske friviljuge ikkje etter folkeretten bruka norske uniformar ved fronten. Legionen gjekk inn som ei avdeling i Waffen SS. Fram til 10. des. hadde Legionen norsk stab, men frå då av overtok tyske offiserar leiinga.

Rekruttane fekk tyske instruktørar, for dei skulle utstyrast med tyske våpen, og måtte då få opplæring i bruken av desse. Resultatet vart at tysk språk dominerte under heile treningstida og seinare ved fronten. Dette var også nærmast sjølvstilt av di legionen måtte gå inn i ei tysk operativ eining, Kampfgruppe Jeckelen. Det same opplevde forresten dei norske rekruttane i Skottland. Der var det engelske uniformer, engelske våpen og krigstaktikk dei lærte, ogkommandospråket vart naturleg nok engelsk.

Treninga i Fallingbostel var hard og krevjande, og ikkje så få av dei friviljuge gav opp og drog attende til Noreg. Derfor vart Legionen redusert til ein forsterka bataljon på tre geværkompani, med eitt maskingevær (mg 34) i kvart lag og to lette bombekastarar pr. kompani. Som forsterkning tente eit pansarvernkompani utstyrt med 37 mm kanonar, og dessutan eit kompani med tunge maskingevær og bombekastarar. Elles hadde Legionen hestetren og ein del bilar og motorsyklar til disposisjon.



Kartskisse over Leningradområdet 1942. Målestokk: 1 cm = 1 km.

Til Leningradfronten

I desember 1941 var utdanningstida slutt, og Legionen sendt til byen Stettin ved Austersjøen. Istilhøva i Austersjøen på etterjulsvinteren var vanskelege for transport med sskip, og legionæraane vart derfor liggjande i Stettin og venta fleire veker på overføring til Finland. Men dit kom dei aldri!

I slutten av februar 1942 vart Legionen frakta frå Stettin med transportfly, 110 Junker 52-fly, over Königsberg og Riga til Luga i Estland, og så med tog fram til Leningradfronten. Kring 1. mars var heile Legionen på plass i skyttargravene, der soldatane hadde utsikt til den halvvegs omringa Leningrad, ein by tyskarane aldri skulle greia å innta. Før legionæraane drog frå Fallingbostel, måtte dei avleggja eid til Adolf Hitler som øverste krigsherre. Ein del av dei nekta blankt å gjera det.

Ein kan undrast over kvifor legionæraane hamna ved Leningradfronten og ikkje i Finland. Hovudgrunnen har mest sannsynleg hatt samanheng med at sovjetstyrkane i jan. 1942 hadde sett inn eit kraftig åtak nord for Novgorod for å sprenga den jernringen tyskarane hadde lagt rundt Leningrad, og hadde brote den tyske nærblokaden ved Leningrad den 12. februar 1942. Den tyske hærleiinga kasta inn alt det som fanst av soldatar for å halda fronten. Både den flamske og den hollandske legionen vart sette inn, og leid store tap. Men armésjefen på Leningradfronten heldt tilbake den danske og den norske legionen, fordi tyske offiserar meinte at mannskapa ikkje var skikka til så hard frontteneste like etter at dei var komne til fronten.

Himmler var usamd, og søkte støtte hos Hitler, som lova å ordna saka. I slutten av febr. overtok så Den norske legionen eit rolegare frontavsnitt og avløyste utslitne tyske soldatar.

Elles veit ein i dag at dei finske styremaktene ikkje utan vidare var opplødde over utsiktene til hjelp frå norske frivilljuge. Finland var nemleg ikkje i krig med dei allierte og Noreg, og dei finske styremaktene ynskte ikkje å ta stilling til den interne norske konflikten (dvs. tilhøvet mellom den norske regjeringa i England og det tyskstøtta NS-styret i Noreg). Derfor gjorde ikkje finnane innvendingar mot at nordmennene kom til Leningradfronten. Ei slags trøyst var det kan henda at dei norske soldatane kunne sjå over til Finland frå stillingane sine framføre Leningrad!

Frå småsamfunn til skyttargrav

Mellom dei som låg i skyttargravene denne sprengkalde vinteren, var den 19 år gamle Alf Rødseth, oppvaksen i Ålvik. Frå 1947 har han vore busett i Etne.

Artikkelforfattaren kom i kontakt med han no i sommar, og han var viljug til å fortelja om kvifor han melde seg til Den norske legion og om opphaldet på Leningradfronten frå mars til oktober 1942. Han stilte også dagboka si frå denne tida til disposisjon. Denne gjev som lesaren sjølv kan døma om, eit realistisk og usminka bilete av det krigshelvetet dei norske ungdomane hamna i på Austfronten.

Industrisamfunnet i Ålvik var ein god stad å veksa opp i mellomkrigstida. Det var full sysselsetjing der, og folk hadde tolleg rommelege økonomiske kår. Her blømde eit rikt organisasjonsliv som hadde varierte fritidstilbod til born, ungdom og vaksne. Alf var serleg oppteken av musikk, friidrett, fotball og friluftsliv. Han kom tidleg med i musikklaget og var i årevis ein aktiv deltakar i idrettskonkurransar, der han hevda seg godt. Mesteparten av fritida gjekk med til desse aktivitetane, og dessutan kom han tidleg i fast arbeid som voluntør på bedriftskontoret i Ålvik.

Som på andre industriader var det i Ålvik eit aktivt fagleg-politisk miljø, og både Det norske arbeiderparti og Norgés kommunistiske parti stod sterkt. Men Alf hadde ikkje politiske interesser og brydde seg lite med samfunnsproblema i samtida. For han var det idrett og musikken som fylte fritida heilt og fullt. Faren derimot var sterkt interessert i samfunnsproblema og vart etter kvart oppteken av dei sosiale og politiske teoriane til Dybwad Brochmann, som i 1933 hadde skipa Samfunnspartiet.

Så kom krigen og snudde opp ned på det vesle industrisamfunnet ved Hardangerfjorden som andre stader. Snart kom den politiske utviklinga til å riva Alf ut frå heimemiljøet og venekrinsen og føra han inn på vegar han aldri hadde drøymt om før. Nære familiemedlemmer melde seg inn i Nasjonal Samling - som dei einaste i Ålvik. Folkemeininga vende seg sterkt mot avvikarane, og det gjekk også ut over Alf. Han vart erta og håna av kameratane, og etter kvart kjende han seg truga på livet. Han opplevde det som vondt og urettferdig at han, som ikkje var NS-medlem og heller ikkje hadde den minste interesse av politikk, skulle verta medfaren på denne måten.

Ikkje så få av kameratane drog på anleggsarbeid for okkupanten, ein del kom med i utbyggingsarbeidet på ein ny flyplass på Voss før enn kampane mot fienden var slutt i Nord-Noreg. I helgane kom dei heim og tedde seg som gode patriotar ved å mobba ein gamal kamerat. Etter kvart skjøna Alf at han måtte bryta ut av dette miljøet. Men han bar tankane sine for seg sjølv.

Sosialt isolert og utan planar for framtida drog han i sommarferien 1941 heimanfrå til Bergen. Tanken var å få seg eit eller anna arbeid. Her møtte han

vervepropagandaen som appellerte til norsk ungdom om å ta våpen i hand og hjelpa Finland. Med alle aksjonar frå norsk side for å få nordmennene til å yta friviljug hjelp til Finland under Vinterkrigen 1939-1940 i minne (t. d. innsamling av klede, sying av kvite kamuflasjedrakter, sending av ryggsekker, og uoffisielle appellar til ungdom om å melda seg til frontteneste), fann Alf at han ikkje gjorde noko galt ved å vera med Legionen til den finske fronten. Han hadde kjennskap til den vidgjetne franske framandlegionen, og tykte at Den norske legion likna denne på visse måtar.

Så enda det med at han gjekk opp på NS vervekontor i Bergen den 18. august 1941 og melde seg. Utstyrt med togbillett drog han så til Oslo og møtte til lækjargranskning på Møllergt. skole. Her vart han godteken utan problem trass sin unge alder - 18 år gamal - og dei strenge tyske krava til helse og fysikk. "Grunnen til at eg slapp så lett gjennom granskinga", fortel Alf, "var utan tvil at jeg som aktiv idrettsmann var topptrena og i nærmast idell fysisk form. Dessutan hadde de bruk for musiker til hornblåsar!"

Han informerte ikkje foreldra sine om det han hadde gjort etter at han nærmast rømde frå Ålvik. Dei etterlyste derfor sonen hos politiet, og til sist fekk dei vita at Alf hadde meldt seg til Legionen og var for tida i ein militærleir på Gulskogen. Foreldra meinte at sidan Alf berre var 18 år og umyndig, kunne han etter norsk lov ikkje verva seg utan deira vitande og vilje. Faren skreiv då direkte til Quisling og viste til norsk lov. Føraren svara, men Alf hugsar ikkje i dag kva svarbrevet inneheldt. Men truleg må Quisling ha vist til ei forordning som nett var offentliggjort - at myndigalderen var sett ned frå 21 til 17 år på visse område. Foreldra kunne derfor ikkje omstøyta vervinga av sonen.

Alf trivdest i militærleiren på Gulskogen. Her var det var eksersis, fysisk trening og friluftaktivitetar under leiing av norske offiserar. Særleg hardt tykte den veltrena idrettsmannen ikkje at tempoet og krava var. Miljøet og stilen var heilt ut norsk. Men treninga her var berre ei førebuing til den opplæringa som ein moderne frontsoldat måtte gjennomgå.

I sept. bar det så til Fallingbostel. Der var det fres i sakene. Han møtte no barske tyske underoffiserar med frontteneste bak seg, og dei fylgjande månadene vart det skikkeleg hardtrening og grundig tysk militær opplæring. Her møtte han karar med kjende namn frå norsk idrettsmiljø, bl. a. Finn Hodt, og opplevde ei triveleg tid saman med dei. Med sin idrettsbakgrunn greidde Alf den harde treninga utan særlege problem og fann seg godt til rette. Men han var lite nøgd med kosthaldet under opphaldet i treningsleiren. Det var både lite og dårleg mat for det meste. Men så var det jo krig!



Alf Rødseth under militæropplæringa i Fallingbostel ved Hannover, sept. 1941.

Tida gikk fort, og før jul var bataljonen utdanna og klar til å gjera frontteneste. Før dei drog til fronten, var det eidsavlegging. Alf hørde til den gruppa som ikkje ville gjera eid til Hitler. Den saka vart elles løyst ved eit kompromiss.

Transporten av Legionen med fly frå Stettin til Riga vart ei kald oppleving. Flya hadde ikkje innreiing for passasjerar eller isolasjon mot kulda, og temperaturen i lasteroma var langt under null. Dei fyrste nettene nær fronten vart også eit sjokk. Temperaturen var ei natt nede i minus 48 grader!

Alf Rødseth førte dagbok frå 18. januar til 19. mai 1942, og denne har han gjeve skriftstyret løyve til å prenta in extenso.

Krigsdagbok 18. januar - 19. mai 1942

- 18-1-42 Reiste fra Fallingbostell.
- 19-1 Kom til Stettin. En meget bra by.
- 20-1 Kom til Riga med fly fra Königsberg med en overnatting i Dorpat kl. 24.
- 27-2 Reiste fra Dorpat kl. 11 etter en overnatting i et iskaldt hus. Minus 30. Køyene bestod av våt halm. Ankom Narva kl. 17 hvor jeg overnattet.
- 28-2 Kl. 8. 35 passerte den russiske grense.
- 1-3 Ligger 5 km bak fronten. Overnattet i "Sovjetparadiset": tømmerhytter, vinden blåser tvert gjennom veggene.
- 2-3 Reiste til fronten i kveld kl. 18. 00. Arbeidet halve natten med å trekke ammunisjon og miner på kjelke fram til bunkersen hvor kompanistaben skal holde til. Jeg er så trett at jeg nesten stuper.

- 3-3 Har hugget ved og hatt min første natt ved fronten. En del artilleri i virksomhet. Venter med lengsel på mathenterne. Har ikke spist på 12 timer.
- 4-3 Russerne har i hele dag bombardert oss med bombekastere. En fikk ikke gjøre annet enn å kaste seg ned. I dag falt 2 mann, den ene var min venn Holmen. Flere sårede. Jeg var ute med min første melding. 20 timer uten mat.
- 5-3 Var en strålende dag, rene påskeværet. Var med en melding til bataljonen, og saget ved til kaptein Finnson. Har vakt fra kl. 5-8 og 22-1 og 11-13.
- 6-3 Sov 3 timer i natt, og frøs så på beina på vekten at jeg er ikke riktig frisk. En russisk overløper kom til oss i dag. Russiske mg. har knitret over oss i ett kjøer.
- 7-3 Var sammen med Hodt, Johansen og Larsen og drog tankminer på kjelke fra bataljon(ens) Gefechtstand og opp til vår bunkers. 30 miner på to kjelker. En meget farlig jobb, da granatene eksploderer rundt oss. I dag er det vakt igjen, men det er kommet 3 mann til, så vaktene blir ikke så lange.
- Søndag
- 8-3 Var med 2 meldinger til bataljonsadjutanten. Hentet mat, hadde i grunnen en pen dag. Skrev hjem. Liten virksomhet hos fienden.
- 9-3 Var 2 ganger fremst i stillingene, først med Finn Hodt, og senere var jeg veiviser for 2 pionerer som skulle vise kanonmannskapet hvordan de skulle legge ut tankminer. Jeg så russerne tydelig borte i stillingene og affyrte noen skudd.
- 10-3 Natt til tirsdag reiste jeg ut til fremste ildlinje, og ble plassert i 5. kp. 1. tropp, 1. lag som mg- og geværskytter. 5. kp. er et kompani oppsatt av folk som foreløbig kan unnværes fra pakk. og 4. kp. Vi ligger i skyttergraver 150-400 m, det nærmeste 80 m fra russernes stillinger, som er en fremskutt stilling.
- Polkovahøydene
- 11-3 Har hatt min første vakt foran fienden. Mg. knitrer. Lysbombene lyser opp ute i ingenmannsland og granatene eksploderer. Kulene hviner over meg på vekten.
- 12-3 Det er noen kalde og dårlige jordhuler vi ligger i. Ute er det 30 minus, og døren er et gammelt ullteppe, og store åpninger i veggene. Stod vakt ved mg. Hadde allarm i natt.

- 13-3 Liten ildvirksomhet på vaktene mine. Russerne benyttet lett artilleri. I dag har jeg frosset fryktelig. Dette er en lidelse som folk hjemme ikke kan forestille seg i sin vildeste fantasi. Om natten våkner vi, fullt påkledd med forsvinningsdrakt og våte. Isfrosne støvler fulle av hvitt rim. Om dagen sover vi av og til noen timer, men sjelden mere enn 3-4 timer. Hadde støt-tropp ute i natt.
- Lørdag
- 14-3 Hadde allarm i natt, russerne var ute i piggrådsperringene våre og klippet piggråd. Ble beskytt da jeg stod på vakt. Jeg holder på å forfryse beina.
- 15-3 Her er et rot uten like. Vi har ikke fått mat siden i går kveld. Middag får vi ikke, og tørrmat ikke før i morgen. Våre offiserer er udugelige, underoffiserene også. Her er fryktelig kaldt, på vakta var det 42 minus, vi holder på å forfryse beina da vi ikke har skikkelige støvler. Filtovtrekks-støvler har befalet som sitter i bunkersen hele døgnet. I dette døgnet har jeg 7 vakter, får ikke sove en time i natt. Om dagen blir det heller ikke noe søvn. Det blir allarm kl. 1 i natt, da skal vi ha en spe. (sial)tropp ute. Det overnervøse befalet er sprø på knollen. De russiske stillingene kraftig bombardert.
- 16-3 I natt ble en av våre gutter drept da han var ute med spe. tropp.
- 17-3 En rolig og stille dag. De russiske skyttergravene og bunkers ble kraftig bombardert av våre tunge bombekastere.
- Onsdag
- 18.mars Russerne har kjørt fram tungt artilleri. Jernbaneskyts. I natt var det på min vakt 48 minus.
- Torsdag
- 19.mars I dag har jeg opplevet helvete. Ble bombardert av russernes tunge artilleri. Det er ingen ting igjen av skyttergravene våre. Flere bunkers er ødelagt. Jeg hadde vakt den tiden bombardementet stod på. I en og en halv time sprang jeg att og fram og kastet meg ned etter hvert som granatene eksploderte. En gang ble jeg begravet av snø og jord, granatene ensploderte en 5 til 6 m fra meg. Jord og snø sprutet ustanselig over meg. Jeg er helt gåen etter dette, slapp i kroppen, ør i hodet og tett i ørene. Guttene holder nå på å grave opp igjen gravene og bunkers. Jeg har fått tillatelse av lagføreren å være i ro foreløpig. Vi hadde 3 falne og 3 hardt sårede. Det var sikkert min ilddåp jeg fikk i dag.
- Fredag
- 20.mars Vi ble bombardert i dag også, ikke fullt så kraftig som i går. Hadde 1 fallen og 1 hardt såret samt 2 mindre.

- Lørdag
- 21.mars Kl. 2 i natt ble det slått allarm. Russerne forsøkte å storme våre stillinger. Angrepet varte hele natten til kl. 6 i dag. Jeg stod på min allarmstilling og skjøt med gevær og kastet håndgranater etter som russerne myldret fram. 3 russere klarte å komme opp i graven vår og tok en nordmann til fange. Men fangenskapet varte ikke lenge. En lagfører, Belgonen, kom til og spurte etter parole idet russerne skulle begi seg avsted med sin fange. Da de ikke kunne parolen, skjøt lagføreren 2 ned med mp. mens den tredje russeren ble tatt til fange. Han fortalte at de hadde bataljonsordre om å ta gravene våre og holde dem for enhver pris. Mg-ene våre gjorde godt arbeide, langs piggrådsperringene våre ligger det mange falne russere. Angrepet ble slått tilbake med et stort tap for fienden. Artilleriet vårt ble satt inn og bombarderte de russiske linjene kolossalt.
- Søndag
- 22-3 En 15 - 20 m utenfor graven ligger der falne russere. Vi hadde 1 drept og 1 hardt såret. Senere på dagen ble min gode venn Strand drept av et skudd gjennom hjelmen. Har ikke sovet noe de siste dagene, da en også må trekke fram ammunisjon. Jeg er så svart og skitten som en gris, da der ikke finnes vann til å vaske seg i. Tørsten plager en også meget.
- Mandag
- 23-3 Russerne forsøkte seg på et angrep i natt også. Vi ligger 2 km fra Leningrad. Byen er lett synlig, vi ser folk og biler.
- Tirsdag
- 24-3 Våren er kommet brått, gravene er halve av vann, og snøen smelter og renner inn i bunkersene våre så vannet går midt på leggen. Leirveggene raser inn, og det regner fra taket. Vi vasser i vann og seig gjørme.
- Onsdag
- 25-3 Natten var rolig, men i dag ble to av mine kamerater skutt. Den ene ble skutt på vakt og den andre av nysgjerrighet da han skulle se hvor skuddet kom fra. I dag har jeg fått vasket meg på hendene. Skal forsøke å skrive et brev hjem.
- Torsdag
- 26-3 I natt hadde vi 2 støt-tropper ute, en fra kp. 3 og en fra kp. 5. De var nede i de russiske skyttergravene og jaget bort fienden og ødela 2 mg. (-stillinger) og 1 bunkers. I dag ble lagfører Søfteland såret av et skudd i armen, to mann ble lettere såret.
- Fredag
- 27-3 I dag ble Elverum såret i ryggen, så nå er vi bare 2 mann igjen i bunkersen. Vi vasser i gjørme og isvannet renner fra taket. Gulvet er bare søle og leire.

- Lørdag
28.mars I dag ble jeg uttatt som skytter ved mg. Så nå slipper jeg dagvaktene.
- Søndag
29.mars Tyske fly bombarderer Leningrad hver eneste natt. Vi kan se fra våre stillinger store eksplosjoner og branner.
- Mandag
30.mars Frosten er nå kommet igjen så en slipper den verste søla.
- Tirsdag
31.mars I dag ble en mann skutt og en hardt såret i 3. kp. Vår mg-stilling er flyttet ned til 3. kp. Vi har fått tildelt den mest utsatte stillingen i hele bataljonens avsnitt. Russiske lik ligger i dunger 10 m foran oss. Av 3. kp. er det bare en tropp igjen. 5. kp. har overtatt et område av 3. kp. enda vi er altfor lite folk til å holde våre egne stillinger. De såkalte offiserer vi har er helt galne og så feige at de tør ikke bevege seg i skyttergravene. De ødsler med legionærenes liv på det skammeligste.
- Onsdag
1. april Vi arbeider dag og natt med å grave isen opp av bunnen i skyttergravene våre, vasser i issøle over støvlene. Gravene skal være ferdige innen den 10. april, da håper vi på avløsning. Guttene er helt utslitt. Jeg har fått bronkitt og hoster noe forferdelig.
- Torsdag
2. april Arbeidet med gravene går sakte fremover. Vasser i issørpe når vi går på vaktavløsning til mg-stillingen. Er våt før en kommer fram på beina, og så stå stille i 2 timer på vakt.
3. april Hadde allarm i natt.
4. april Det største flyangrep jeg har sett foretatt på Leningrad i dag og i natt. I kveld kl. 12 fikk vi avløsning av tyske tropper. Vi ble kjørt bak fronten 6 km.
5. april Det blir ikke noen hvile på oss likevel. I dag blir vi sendt til et nytt frontavsnitt. Vi er helt utslitte og forbanna.
- Uritsk
Søndag
6. april Våre nye stillinger ligger bra til med pene bunkerser, vi ligger ved Rollbahn (motorvei) 4 km fra havnen i Leningrad. Er vakt ved en erobret russisk mitraljøse.
7. april Pent vær, strålende sol. Jeg har vært i soldatbad og badet og skiftet skjorte for første gang på 3 1/2 måned.

- Onsdag
7. april 1942. Alt er rolig, bare litt mg-ild fra russerne om natten.
- Torsdag
9. april Nå tiner snøen slik at skyttergravene og bunkersene er rennt fulle av vann. Vi har måttet trekke oss 200 m tilbake. Vi bor nå i kjelleren på en sønderskutt ungdomsskole (eller slott?). Hadde mg-vakt langt framme foran våre linjer. Første vakt jeg hadde alene. Siden var vi to mann vakt om gangen.
- Fredag
10. april Nå har vannet oversvømmet landskapet mellom oss og russerne. Det består av myrer. Vi har bare korte snørestøvler og vasser rundt i issørpe, klissvåte på beina. Har ikke sovet en time i natt, og får vel ikke sove neste natt heller. Skal på vakt om 1 1/2 time.
- Lørdag
11. april I dag regner det, våre gamle stillinger er helt oversvømmet av snøvann hvor det ligger lik og flyter.
- Søndag
12. april Vi har flyttet fra slottskjelleren til en nokså koselig russerstue. Vi har nå fine dager: 3 timer mg-vakt om natten og 2 timer om dagen. Her er herlig vårvær med en varm og strålende sol. Hadde børsepuss i dag - børsa så fæl ut. Det tyske artilleriet bombarderte Leningrad kraftig i natt. Russerne forsøkte seg litt med bombekastere.
13. april Vi har gode dager nå. Pent vær, lite kanonader.
- Mandag
14. april Det er falt 3 gutter i 2. kp. som ligger til høyre for oss.
- Tirsdag
15. april Vi har fått ny løytnant da løytnant Marstrander er tilbakeflyttet til bataljonsstaben. Høve heter den nye sjefen vår.
- Onsdag
15. april I natt ble vårt store håp kaptein Berg drept da han sammen med 40 mann var ute som støttropp til de russiske linjene. Kaptein Berg fikk begge beina skutt av. 8 av våre gutter fikk fotbladene avskutt. Noen mistet det ene benet. 12 mann falt, blant dem en av mine beste kamerater, Normann Kristiansen Sæther.
- Torsdag
16. april Russerne bombarderte oss med artilleri, som gjør liten virkning.
- Fredag
17. april I dag ble en av mine kamerater i laget vårt, Nils Ingemar Nerisen, såret av en granatsplint i leggen. Saniteten kom først etter 8 timer. Nerisen

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

- 17 år - var en skikkelig viking, lå og skrev dagbok og vitset, enda et stort stykke av leggen var borte. Saniteten er en skandale som så mye av legionen.

Lørdag

18.april Ble hardt beskytt av russisk artilleri mens Lindhagen og jeg arbeidet på mg. i en trikk.

Søndag

19.april Har 2 timer arbeidskommando hver dag med å grave i skyttergraver. 2 estlandske frivillige overløp til russerne. En stund etterpå talte russerne til oss og lovert at vi skulle lære det russiske artilleriet å kjenne. Etterpå ble Internasjonalen spilt.

Mandag

20.april. I dag er det Hitlers fødselsdag. I den anledning bombarderte det tyske artilleriet Leningrad i 3 timer. Men russerne holdt også ord. Vi har lært det russiske artilleriet å kjenne. Granatene regner rundt oss, og flyene bomber, så det er et helvete uten like.

Tirsdag

21.april Vi har flyttet ut til de gamle stillingene våre med mg-ene våre. Russerne bombarderer oss dag og natt. Mg-en vår vil ikke gå, sluttstykket er gåen, løser bare enkeltskudd. Kommer det angrep nå, så er det ikke godt å si hvordan det vil gå. I kveld er alt så mistenkelig.

Onsdag

22.april 1/2 4 i dag ble det slått allarm. Russerne forsøker å erobre stillingene våre. Det regner med bomber og granater. 1. tropp av 2. kps graver er helt gjengrodde. Jeg har en glimrende utsikt over kampområdet fra stillingen min. Russernes hovedangrep var rettet mot 1. og 3. kp. som hadde 8 falne, 12 hardt og 6 mindre sårede. Hos oss er ingen falne eller sårede unntatt sersjant Meidell som fikk en granatsplint i baken. Jeg er på observasjonspost nå kl. 18. 00 - 20. 30 alene fremst mot de russiske linjer. Nå begynner den russiske høytaleren å snakke til oss på norsk, skjeller oss ut for forrædere, barbarer og røvere. Men om vi vil komme over til dem, så så skal vi få det så godt så.

Torsdag

23.april I dag holdt jeg på å bli tatt av de russiske bombekasterne da russerne oppdaget meg på observasjonsposten. Vi skal i dag flytte ned til skyttergravene våre, da vannet er seget vekk. Noen av bunkersene er der en del vann i enda.

Fredag

24.april Mg-laget mitt slapp å flytte ned til graven, ikke alle bunkersene er brukende. Det svirrer daglig rykter om avløsning.

Lørdag

25.april Russerne bombarderte oss en del, ellers har vi pene dager.

Søndag

26.april I dag fikk vi kantinevarer. Og Andersen var kanon full og gikk på harejakt i ingenmannsland. Lindhagen og jeg var også godt på 'an. og skjøt på blink på tankminer. En begynte å brenne før den eksploderte. I dag er jeg overflyttet til pakk-kanon. Vi er 3 mann med den og ligger i stillingen til 2. kp.

Mandag

27.april Å ligge i stilling med pakk. kanoner er fine dager, nesten ikke vakt, 2 timer om natten, og da er en for det meste inne. Ikke dagvakt. Bunkersen vi ligger i, er meget bra. I køyene har vi verdens beste springmadrasser. Russerne ble hardt bombardert av vårt artilleri, men ingen ild fra russerne.

28.april Det har gått store rykter om at jeg er falt i 3. kp. Mange gutter fra pakk. spør meg forbausset om jeg ikke er død.

29. april I dag falt Skogen sammen med 3 andre legionærer i 3. kp.

30. april En del artilleri i virksomhet hver dag, især er I. G - skytset hissig, med betjening fra pakk.

31.april (!) Fikk i dag 4 brev hjemmefra. Et fra far, to fra Olav og (et fra) Arne. Vi venter stor artillervirksomhet og angrep fra russerne i natt. Og i morgen, da er det 1. mai. Merkelig nok, russerne holdt seg i ro i dag. Lite artilleri-ild, ellers alt rolig. Russerne har fått vodka og synger fulle borti stillingene sine.

2. mai. Det er koselig liv å ligge i stilling med pakk-kanonen. En bare sover og spiser, går på gjeddejakt i en liten bekk som renner her forbi. Med pistol og håndgranater. Vi har to timer vakt om natten, men da kan en sitte i bunkersen og lese, spise e. l.

3. mai Russiske fly har nettopp bombet, så det har oppstått branner i sivilhus. Et kvarter igjen, så får jeg avløsning av Alseth. Kl. er nå 23. 45.

4. mai Jeg har det rolig nå om dagene. Hente maten er eneste arbeidet jeg har.

Lørdag

13. mai Quisling og Risnes var her i dag. Det var lite oppmuntrende de hadde å fortelle oss. Noen avløsning eller perm. blir det ikke. Vi skal være her til Leningrad er stormet.

Når den er falt, skal vi fortsette på andre fronter i Russland.

- Søndag
14. mai I dag så jeg 4 russiske fly som ble skutt ned av det tyske Flak. Det var 4 tremotors bombeplan. De styrtet brennende ned ved våre stillinger. 2 flyvere hoppet ut i fallskjerm. En overløytnant ble skutt av noen legionærer da han begynte å skyte med pistol. Den andre - en løytnant - ble tatt til fange.
- Måndag
15. mai Russiske fly bomber litt hver natt, men oppnår bare å lage branner i sivile hus i byen bak oss.
- Tirsdag (!)
- Onsdag
17. mai I dag fikk vi norsk tobakk og sigaretter. Det russiske artilleriet lagde 17. mai salutt for oss.
- Torsdag
18. mai I dag ble kompanisjef Lindevig såret i benet, så nå har vi mistet de beste offiserene våre.
- Fredag
19. mai En av guttene i 2. kp. løp over til fienden i natt. Det var tett tåke og lett for ham å komme seg over. Samtidig kom det en russisk overløper til oss - en sersjant. Han fortalte at russerne gjør forberedelser på et angrep på oss. Da russerne antagelig får viktige opplysninger av den norske overløperen, venter vi å få forsterkninger fra tyskerne, da bare en liten del av legionen er kampdyktig og holder det samme avsnitt vi hadde da hele legionen var kampklar. Vi hadde allarmberedskap i natt. -

Dei siste månedene av frontenesta til Alf Rødseth

Dagboka gir ei realistisk skildring av stillingskrigen på dette avsnittet av Austfronten. Soldatane levde under umenneskelege tilhøve og eit konstant pres frå sovjetstyrkane. Men i den sovjetiske strategien hadde likevel ikkje Leningrad-området prioritet, for oppgåva der var førebels berre å halda frontlina etter som ein visste at tyskarane ikkje lenger kunne makta å setja i gang nokon avgjerande offensiv mot Leningrad. Dei sovjetiske tropper heldt hovudsakleg oppe presset mot dei tyske linene for å binda så store fiendlege hærstyrkar som mogleg. På føresommaren sette dei derfor inn eit større åtak og braut gjennom dei tyske stillingane ved Staro Panavo i juli. Men reservestyrkar vart ikkje sette inn som kunne utnytta gjennombrotet. Dermed stivna fronten til att.

Alf Rødseth fortalde i sommar (1995) litt om sine opplevingar frå mai til okt. 1942, dvs. om tida ved fronten etter at det vart slutt med dagbokskrivinga:

“ Legionen ble flyttet til nye stillinger ved Polkovohøydene igjen sist i mai. Vi var tre ungdommer som ble liggende igjen med en panservernkanon i et tysk kompani. Det skjedde ikke så mye:

Den norske overløperen (se dagboka for 19. mai) snakket stadig til oss i høytaler. Tyskerne forstod ikke språket. General Jeckelen kom ut på besøk til oss soldater en dag.

Etter noen uker ble jeg flyttet til Konstantinovska som ordonnans og melder til de tre PAK-kanonene og de tre IG-kanonene vi hadde igjen i Oritsk. Og så gikk jeg på et gassvernkurs hvor jeg lærte om hvordan vi skulle hjelpe oss i tilfelle gassangrep.

Nå hadde jeg rolige dager, bortsett fra noe brannslukking når russerne av og til beskjøt landsbyen.

Men i slutten av juli smalt det ordentlig over hele landsbyen! Russerne brøt gjennom i Oritsk. Kompanisjefen og jeg ut i en fart. Det ble samling i kompanistaben. Ingen telefonforbindelse med Oritsk lenger. Jeg ble sendt ut alene for å finne ut hva som skjedde. Først måtte jeg da gjennom en sperreild på en stor slette. Møtte så tre soldater fra en lettisk bataljon, med forbindinger som slang rundt dem. Jeg sprang til for å hjelpe, men det følte som de ikke så meg. Well, jeg måtte videre. Men det var så mye røk og mengder av eksplosjoner at jeg observerte svært lite. Men jeg kunne i alle fall rapportere tilbake at russerne hadde satt inn panservogner. Av den lettiske bataljonen overlevde 7 - og jeg hadde møtt 3 av disse!

De tre PAK-kanonene våre med kaliber 3.7 cm ble for små mot russernes T. 34 panservogner. En av kanonene ble skutt i filler, de to andre overkjørt og valset ned.

De fleste av kanonmannskapene klarte å ta seg fram til Konstantinovska. De ble sendt ut på patrulje, og jeg fulgte dem for å gå tilbake med meldinger. En gang ble guttene et par døgn der ute, så jeg kunne ikke finne dem da jeg skulle levere maten. Jeg måtte fram og tilbake gjennom sperreilden.

Så en dag kom tysk panser og stormkanoner og slo russerne tilbake. Jeg var glad for å slippe å være med på dette.

I august en gang ble restene av kanonmannskapet, kompanisjefen og jeg sendt ut til 2. kompani som forsterkning. Dermed ble det skyttergravskrig igjen med gjørme, slit og plagende sult.

Men flere plager fulgte: jeg fikk fryktelig med lus. Tidlig i oktober ble jeg såret og sendt til feltlasarett bak fronten hvor vi ble bombet om nettene både



Pansergrenader Alf Rødseth fotografert i skyttargrava ved Uritsk på Leningradfronten, 3. sept. 1942. av Alf Tjørn.
Foran 66.6a Pulcova.

Legionen. Der hadde han lika seg så godt, funne eit triveleg miljø med sterkt samhald og ekte vennskap. Aller helst ville han tilbake til kameratane ved fronten. Men den fysiske tilstanden hans forbaud vidare frontteneste - i alle høve førebels. Han hadde forfrose beina, som hovna stygt opp, og i tillegg til sårskaden i foten sat det ei splint i halsen.

Ved juletider fekk han permisjon og reiste til Noreg gjennom Sverige. No fekk han som rekonvalesent plass på Frontkjemparheimen ved Oslo, og seinare vart han overført til eit tysk lasarett i hovudstaden. Etter operasjon der og ei kort rekonvalesenstid drog han ein snartur heim til Ålvik.

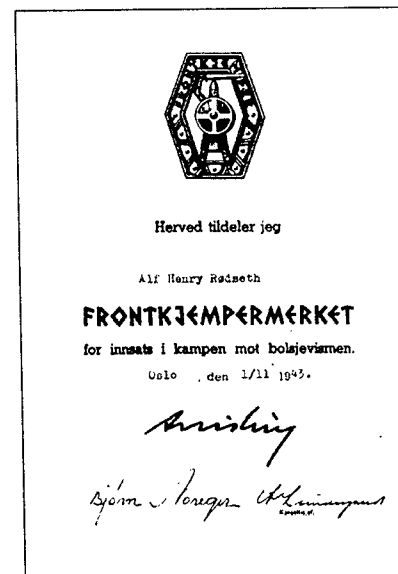
I mars 1943 var han stort sett restituert og kunne utskrivast frå sjukehuset. Dermed var permisjonstida slutt, og han fekk då ordre om å melda seg i samleirein Mittau ved Riga. Seinare var det transport til Grafenwöhr, ein treningsleir i Bayern. Saman med andre veteranar fekk han oppmoding om å gå inn i ei ny friviljug norsk avdeling - Pansergrenaderregiment Norge, for Legionen var trekt ut frå fronten våren 1942 og oppløyst. Då hadde 158 nordmenn falle på Leningradfronten og nokre var sakna.

med spreng- og brannbomber. Et lite tysk fly ble skutt ned og styrtet på skrå inn i veggene på lasarettet. Fra senga mi så jeg gjennom vinduet at ene vingen ble revet av. Jeg lå nær døren som stod åpen, og så sanitetene komme bærende med de to flygerne, og spurte om de levde. De er døde, var svaret.

Etter en drøy måned under slike forhold ble jeg sendt til krigslasarett i Riga med tog. “

Såra - dimmitert. Fengsling og soning

Tøgget var fullasta med såra, lemlesta og døyande soldatar. Alf hadde no kome seg så pass at han sat oppe under transporten i motsetnad til dei mange stygt tilreidde soldatane som låg i lasarettvognene. Han tykte det var trist å skiljast frå kameratane i



Diplom med takk for kompinnsatsen, underskriven av Quisling og kansellisjefen hans A. Lundegaard.

Alf var ikkje interessert i meir krigsteneste under tysk kommando og avslø tilbodet. Men korkje tyskarane eller NS-leiinga ville utan vidare gje slepp på dei dimmiterte norske friviljuge. Derfor vart legionæranne utsette for press og sterkt oppmoda til å binda seg til vidare krigsteneste, subsidiært ta på seg andre oppgåver for NS eller okkupanten i heimlandet. Omlag 300 av veteranane melde seg til ny frontteneste.

Men for Alf Rødseth var den aktive krigsteneste til ende. Han vart om sider dimmitert og sendt til Oslo med det illgjetne transportskipet “Monte Rosa” i mai 1943.

Heller ikkje som sivil fekk han utan vidare avgjera si framtid. Han fekk bl. a. oppmoding, nærmast ordre, om å gå inn i Statspolitiet, men nekta blankt. Han var klar over at

Statspolitiet tente som politisk reiskap for okkupanten og NS. Og den slags var han no fast bestemt på å halda seg godt klar av. Derfor valde han å arbeida i den offentlege organisasjonen som var minst prega av NS, Arbeidstjenesten. I denne tenestgjorde han dei to neste somrane som lagførar. Samtidig brukte han tida til å skaffa seg fagutdanning. Derfor tok han hausten 1943 til på A. T. landbruksskole på Sønsterud, det 2-årige vinterkurset, og avla eksamen der i april 1945.

Resten av saga hans i krigsåra er snøgt fortalt: 7. mai vart Alf Rødseth arrestert heime i Ålvik, transportert med ei skøyte til Eittheimsneset og sett inn i tunnelen (sjå om Johannes Winje framføre) saman med mange andre. Her sat han ein månads tid. Han hugsar at nokre av vaktene morska seg av og til: “Det er lett å vera modig når det ikkje er fare på ferde, “seier krigsveteranen lakonisk. Men han hadde opplevd verre tilhøve enn lite mat og kaute vakter i Odda. I Krinsfengselet i Bergen, der han sat i varetekt til nov., var det rett nok lite mat, men ingen sjikane av fangane såg han der.

Så kom rettsoppggeret. I november 1945 stod Alf Rødseth for Gulating lagmannsrett, tiltala for "at han ved sin krigstjeneste bisto fienden i dåd". Han orsaka seg ikkje eller freista bortforklara noko som helst. Men han fastheldt at han hadde ikkje oppfatta militær hjelp til Finnland som landssvik.

Retten peika på at lovbrotet hans var alvorleg, men la til at tiltalte var svært ung då han verva seg til krigsteneste. Heller ikkje hadde han vore medlem av NS, og "det har utvilsomt vært ulykkelige forhold som har ført til at han meldte seg til fronttjeneste". Han hadde også nektet å avleggja eid til Hitler som øvste tysk krigsherre. Sidan han vart dimmitert frå Legionen i 1943, hadde han ikkje hatt det minste med okkupasjonsmakta eller Nasjonal Samlings organisasjonar å gjera.

Dommen lydde på 3 års tvangsarbeid - minimumsstraffa som lova fastsette. Han tilhørte dei såkalla "reine" frontkjemparane, folk som ikkje var NS medlemmer og heller ikkje gjekk inn i NS-organisasjonar eller utførte teneste for okkupanten etter at fronttenesta var slutt. Desse utgjorde rett nok eit mindretal, men kategorien "frontkjempar" var i røynda ei lite homogen gruppe der heller ikkje dei rotekte nasjonalsosialistane spela nokon hovudrolle. I fyrste fase av rettsoppggeret vart skilde domstolane lite mellom dei ulike kategoriane av deltakarar i krigen på tysk side.

Alf Rødseth kom for retten så tidleg som i nov. 1945, og då var dommane svært harde samanlikna med dei som vart avsaude i 1946-1948. I nokon mon retta styremaktene på dette ved at ein del av straffa vart ettergjeven for dei som var dømde tidleg etter at krigen slutta.

Etter to års soning var Alf Rødseth atter ein fri mann. Og gjennom eit langt yrkesaktivt liv både her heime og i oversjøiske land har han vore ein god borgar av vårt samfunn.

Sluttord

Me har presentert to norske borgarar som i unge år "gav fienden bistand i råd eller dåd". Dei får stå som representantar for den gruppa av nordmenn som gjorde råd eller andre val enn det store fleirtalet - "dei gode nordmennene" - og måtte bøta for det.

I desse 50 åra har denne gruppa vore nærmast ikkje-personar. Også for dei kan det gjerne vera rimeleg å snakka om seinverknader av krigsåra og dei såra som så mange av dei norske borgarane fekk.

Men NS-medlemene og andre som kom ned "på feil side" og deira handlingar er ein del av vår historie. Det er på tida å setja fullt ljøs på det som

helst har vore einsidig negativt vurdert og uhøveleg å dvela ved. Men me kan ikkje teia i hel dei sider ved fortida me ikkje likar av personlege grunnar. Derfor får det ikkje hjelpa om no ein og annan synest at det er taktlaust og uhøveleg å ta opp slike tabuemne, og ikkje likar at det blandar seg skurrande tonar i festbruset under jubileumsfeiringa.

Men for historikaren må alle alle sider med, alle kjelder ausast av. Fyrst då kan det teiknast eit bilete av okkupasjonssooga og aktørane i denne perioden så reelt, nyansert og korrekt som kjeldene tillet det.

Merknad

Eg vil her takka Johannes Winje og Alf Rødseth for det kjeldetilfanget dei har stilt til disposisjon for årboka. Med deira hjelp er innhaldet i denne årboka - okkupasjonssogestoffet - vorte rikare, meir nyansert og heilsleg. Det har vore eit hovudsynspunkt for dei og meg at framtida har krav på å få kjennskap til dei sidene av okkupasjonssooga som hittil i lokal samanheng har vorte tagd i hel, bl. a. i bygdebøker og minnestoff frå krigsåra. Dei kjennest ved si fortid -det bør me som nasjon gjera alle saman.

Når det gjeld realopplysningar om Den norske legion, har eg hatt stor nytte av major Svein Blindheims bok "Nordmenn under Hitlers fane".

I Alf Rødseths dagbok er det nokre ord som treng ein kommentar:

Gefechtstand = standplass ved fronten

FLAK = Fliegerabwehrkanone = antiluftskyts

Kp. = geværkompani. ca. 165 mann i Legionen

Mg = maskingevær

Eit kompani var delt i 3 tropper a 3 lag

PAK-kanon = panservernkanon (Panzerabwehrkanone)

I. G. - skyts = Infanterie Geschutz, dvs. lette kanoner - 8 -12 mm

Sp. -tropp = Späh-trupp, dvs. oppklaringstropp på 4-5 mann (speiargruppe)

Støttropp = åtakstropp på 30-40 mann som opererte i nattemørket.

Parole = stikkord, hemmeleg kodeord som skilde ven frå fiende

Polkovo - ein åsrygg som sovjetsoldatane heldt på Leningradfronten

Uritsk - ein lite by rett utanfor Leningrad, nærmast ein landsby.